

Kraljevini Jugoslaviji. V zadnjem prispevku iz tega sklopa Kateřina Čapková na primeru češko-judovskega časopisa *Tribuna* in nemškega dnevnika *Prager Tagblatt* podrobneje pojasnjuje nemško-češki medijski boj za judovske bralce v Pragi.

Tretji sklop prispevkov je v celoti posvečen feljtonu. Prav feljton v časopisih nemških manjšin na prostoru Srednje Evrope na prelomu 19. in 20. stoletja odslikava samopodobo družbe, v kateri se med drugim zrcalijo vzajemne povezave med kulturami, odnos do Evrope in širše družbeno-kulturno-literarne naveze. Poglavlje uvaja Peter Rychlo s člankom o vidikih nemško-judovske kulturne simbioze v jutranjiku *Czernowitzer Morgenblatt*, v katerem je urednik Alfred Margul-Sperber uspešno udeležil idejo medkulturnega transferja, kjer je našla svoje mesto tudi pomembna nemško-judovska književnost Bukovine. Scott Spector je pod drobnogled vzel legendarnega reporterja Egon Erwin Kisch. Njegove reportaže predstavljajo po avtorjevem mnenju vzorčen primer, kako razkrojiti žanrske meje med visoko umetnostjo in ljudsko pesmijo, kako preseči tradicionalne ločnice med avtorjem in ljudstvom, med Nemci in Čehi. Tudi praški feljtonist Paul/Pavel Eisner je, kot dokazuje Michael Wögerbauer, s svojimi besedili vedno znova poudarjal, da je možno povezovanje in sodelovanje med tremi sobivajočimi kulturami, nemško, češko in judovsko, in kako tanke in zbrisljive so meje med njimi. Christian Jäger v svojem članku na podlagi besedil moravskih avtorjev Ernsta Weissa in Hermann Ungerja raziskuje, kako široko paleto možnosti ponuja feljton, Almut Todorow pa išče razloge, zakaj so bili pozni eksperimentalni feljtonistični poskusi o slikarstvu in umetnosti švicarskega avtorja Roberta Walserja tako cenjeni prav v praških časopisih. Če so njegov vpliv v Pragi doslej povezovali predvsem z biografskimi dejstvi, pa odkriva avtorica zanj tudi literarno-poetološke vidike, predvsem močno avantgardistično gibanje praške literarne in kulturne scene po letu 1918. Zbornik zaokrožuje prispevek Sibylle Schönborn s heinejevskim naslovom *Babilonski stolp evropske kulture*. Avtorica v njem povzema osrednje elemente kulturne poetike Srednje Evrope, kot se ta kaže v feljtonističnih potopisih od njihovih začetkov pri Heinrichu Heineju, se nadaljuje pri Egonu Erwinu Kischu in sega vse do današnjega časa pri Maximu Billerju.

Pričujoči zbornik je izraz vse večjega zanimanja, ki ga v zadnjem času za historično raziskovanje časopisnega medija izkazujejo zgodovinarji, filologi in literarni znanstveniki. Ponuja izčrpen, pa tudi zelo raznolik vpogled v obravnavano tematiko, odlikujejo ga poglobljene empirične raziskave, suvereno obvladovanje snovi, jasno predstavljeni izsledki in postavljanje posameznih fenomenov v širši zgodovinski, družbeni, politični in kulturni kontekst. Pomembno je tudi, da razkriva nadaljnje deziderate na področju

historičnega raziskovanja časopisov in tako odpira prostor za nove uvide in spoznanja. Dejstvo, da se v topografijo časopisov nemških manjšin na področju Srednje Evrope z dvema prispevkoma zarisujeta tudi Kranjska in Spodnja Štajerska, pa daje zborniku dodatno vrednost tudi za slovensko strokovno javnost.

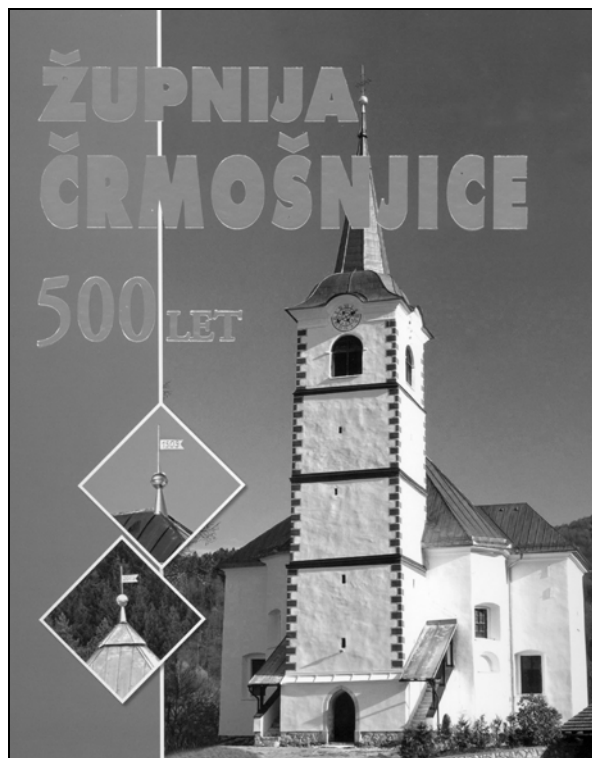
Irena Samide

Župnija Črmošnjice 500 let: 1509–2009 (ur. Binca Simonič). Semič : Župnija, 2009, 237 strani.

Leto 2009 je bilo na Kočevskem zaznamovano z obhajanjem 500. obletnice župnij Črmošnjice in Mozelj. Praznično leto sta zaznamovala tudi izida dveh knjig, ki sta posvečeni preteklosti omenjenih župnij.

Zbornik *Župnija Črmošnjice 500 let* je izdala Župnija Semič, uredila pa ga je Binca Simonič. Uvodne besede so prispevali semiški in črmošnjiški župnik Luka Zidanšek, novomeški škof msgr. Andrej Glavan in semiški župan Ivan Bukovec. Zbornik je razdeljen na naslednje vsebinske sklope: *Sprehod v preteklost, Cerkev in kapele v župniji Črmošnjice, Duhovni utrip župnije od 1945 do 1990, Župnija po letu 1991, Župnija in njeni duhovniki* in *Žup-*

nija danes. Uvodne povzetke prispevkov in razprav so v nemščino in angleščino prevedle Andreja Retelj, Barbara Maznik in Nuša Rustja.

Rozi Mohar je napisala prispevek *Splošni geografski opis Črmošnjiške doline*, ki bralca seznanja z zemljepisnimi, geološkimi, s klimatskimi in poselitvenimi značilnostmi obravnavanega območja. Posebno pozornost je posvetila gozdovom, ki v zadnjih letih zaraščajo nekdanje kultivirane krajine. Žalostno usodo teh krajev v zadnjem stoletju najbolj ponazorijo demografski podatki. Zadnji del prispevka je posvečen gospodarski dejavnosti prebivalstva. Prispevek dopolnjujeta tudi hidrogeološka in geološka karta ter tabela, ki ponazarjata demografsko gibanje prebivalstva.

Rozi Mohar je napisala tudi prispevek z naslovom *Pogled v preteklost*. V njem opiše civilno in cerkveno upravno preteklost Črmošnjic od 14. stoletja do danes. Značilnost obeh omenjenih prispevkov je v pomanjkljivem navajanju virov in literature v besedilu, čeprav avtorica na str. 74–75 navaja njihov seznam. Na str. 20 niso navedeni povsem točni podatki o dekanijski pripadnosti črmošnjiške župnije oziroma o iz nje izločenih župnijah Kočevske Poljane in Planina. Podatki se ne ujemajo s tistimi, ki so navedeni na str. 48, 52 in 55. Obe župniji sta dobili status samostojne župnije šele s 1. januarjem 1876, prej pa sta bili lokalni kaplaniji. Naj opozorim tudi na vsaj dva »lapsusa«. Na str. 61 piše: »Sem so pokopavali umrle iz vseh župnij ...«; pravilno: »Sem so pokopavali umrle iz vseh vasi oziroma iz vse župnije ...«. Ali na str. 73: »Črmošnjice danes nimajo občine, župnije, niti šole, ne trgovine in gostilne.« Župnija seveda ni ukinjena, pač pa je v zadnjih letih v soupravi semiškega župnika, ki pa je hkrati tudi črmošnjiški župnik.

Razpravo *Cerkve in kapele v župniji Črmošnjice* je izborna napisala konservatorica Marinka Dražumerič. Avtorica najprej predstavi novejšo literaturo in projekte, ki so pripomogli k evidentiranju cerkva v črmošnjiški župniji. V prvem delu je opisala župnijsko cerkev Marijinega Vnebovzeta in njene podružnice. V drugem delu je predstavila porušene cerkve in kapele, v tretji del pa je uvrstila opis cerkve v Lazih in razvalin cerkve v Novi Gori, ki sta bili nekdanje črmošnjiške podružnici, ter opis župnišča. Razprava vsebuje razvidne navedke literature in virov ter nima večjih napak. V njej se pojavljata kot napačna podatka o samostojnosti župnij Kočevske Poljane in Planina, podobno kot v predhodnih razpravah Rozi Mohar. Na str. 92 je napačna številka pri postaji križevega pota. Zvonov cerkvam niso pobirali leta 1915, ko je bil napravljen njihov popis, pač pa naslednji dve leti. Pri njihovem opisu je napačno rabljena beseda »vlit« namesto »ulit«, tudi je bolj pravilno govoriti o »jeklenih zvonovih« kakor o »železnih zvonovih«. Nekritično prepisovanje vira je mogoče opaziti na str. 108: »Leta 1877 so bila na

kapeli izvedena neka večja dela, saj je znašal račun zanje kar 1337 florintov 72 kron in pol.«; namesto: »72 krajcarjev in pol«. Večkrat se tudi pojavi podatek, da je dal dovoljenje »Nadškofijski ordinariat Ljubljana«. Do leta 1962, ko je bila razglašena ljubljanska nadškofija, je pravilno pisati »Škofijski ordinariat Ljubljana«.

Razpravo *Župnija Črmošnjice od 1945 do 1991* je napisala mag. Helena Jaklitsch. Najprej se pomudi pri uničenju cerkva in kapelic med vojno in po njej. Kar je še preostalo od njihove opreme, je bilo kasneje razprodano in odtujeno, deloma tudi »po zaslugi« dolgoletnega župnijskega upravitelja Romana Kavčiča, dejavnega člana CMD, ki z ostanki cerkva in njihovim inventarjem očitno ni vedel kaj početi, saj ni bilo mogoče misliti na njihovo obnovo. Nazadnje je poleg župnijske cerkve ostala cela le podružnica v Srednji vasi. Ker se je število prebivalcev drastično zmanjšalo, je bila tudi duhovna oskrba temu primerna. 90% prebivalcev je prišlo od drugod (sezonski delavci, Romi) in so bili versko mlacni.

Naša župnija po letu 1991 je naslov prispevka Mitje Buliča, ki se kronološko navezuje na čas, odkar župnijo upravljajo semiški župniki. Pastoralno gledano je maloštevilno župnijsko občestvo v tem obdobju doživelo preporod, ki ga navzven kažeta tudi prenovljeni cerkvi in na novo sezidana kapela sv. Križa na pokopališču Novi Tabor.

Blaž Otrin je napisal razpravo *Duhovniki v župniji Črmošnjice*. Najprej predstavi biograme črmošnjiških župnikov od konca 16. stoletja do danes, nato pa seznam kaplanov od druge polovice 17. stoletja do leta 1944 in kaplanov iz Dolenjski Toplic in Semiča, ki so delovali v Črmošnjicah kot pomočniki župnikov soupraviteljev.

Prispevek *Življenje teče dalje* je napisala urednica Binca Šimonič. Posvetila ga je nekaterim pomembnejšim krajanom, ki so najbolj povezani z župnijo in obnovitvenimi deli.

Zbornik je kvalitetno oblikovan, besedilo pa bogato dopolnjujejo številne fotografije iz preteklosti in sedanjosti, ki bralcu omogočajo tudi vizualno primerjavo stanja vasi in cerkva nekoč in danes. Edina grafična pomanjkljivost zbornika je izbor premajhnih črk.

Zbornik žal ne razreši osrednje dileme o okoliščinah in dataciji ustanovitve župnije Črmošnjice, iz katere sta se kasneje razvili tudi lokalni kaplaniji in župniji Kočevske Poljane in Planina pri Semiču. Poznosrednjeveška župnijska organizacija na Kočevskem se je večinoma izoblikovala iz matične župnije Ribnica, ki je pred letom 1490 uspela izoblikovati svoj lasten arhidiakonot. V drugi polovici 14. stoletja sta se od kočevarskih župnij najprej osamosvojili župniji Kočevje in Gotenica (Kočevska Reka), v začetku 15. stoletja (po podatku iz starih šematizmov že leta 1400) pa se je iz kočevske župnije

razvila župnija tudi v Koprivniku. Proces naj bi se zaokrožil šele leta 1509 z ustanovitvijo župnij v Mozlju in Črmošnjicah in vikariata v Starem Logu.

Dejstvo je, da je v Črmošnjicah že pred letom 1509 stala cerkev, posvečena Marijinemu Vnebovzetju. Nekateri avtorji njene začetke postavljajo v drugo polovico 14. stoletja, saj naj bi bilo po mnenju kočevskega zgodovinarja Josefa Obergfölla črmošnjiško ozemlje kolonizirano v letih 1364–1400. Janez Höfler je v *Gradivu za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem. Pržupnija Cerknica* (AES 26 (2004)) uveljavil domnevo, da naj bi se župnija Črmošnjice že pred letom 1509 izločila iz kočevske župnije. Pogled na zemljevid Kočevske to možnost postavlja pod vprašaj, saj je težko verjeti, da bi tako oddaljene kraje skoraj stoletje in pol zadovoljivo oskrbovala duhovščina iz Kočevja. Dvom v to tezo zbujajo dejstvo, da je med Kočevjem in Črmošnjicami že okoli leta 1400 nastala samostojna župnija v Koprivniku. Razlog za podobno »osamosvojitve« Črmošnjic bi bil lahko že v tistem času, saj ima župnijska cerkev starodavni patrocinijski Marijinega Vnebovzetja, zato je morala kmalu postati sedež vikariata vsekakor še v 15. stoletju.

Vzhodno in zahodno obrobje Kočevske je bilo v cerkveno-upravnem smislu sploh nekaj posebnega in ni bilo odvisno od župnije Kočevje. Ozemlje kočevarskih župnij Nemska Loka in Spodnji Log je bilo npr. dolga stoletja vse do jožefinskih reform pod župnijo Stari trg ob Kolpi (Poljane), ki je obstajala že dobro stoletje pred naselitvijo nemško govorečih kolonistov. Se je kaj podobnega zgodilo tudi z ozemljem črmošnjiške župnije, ki bi po logiki prvotno lahko spadalo pod Koprivnik ali celo Šmihel pri Novem mestu? Leta 1509 se je zgodila pridružitve starotrške in šmihelske župnije novomeškemu kolegiatnemu kapitlju. Morda je prav ta dogodek botroval dokončni osamosvojitvi župnij Črmošnjice in Mozelj, ki sta na vzhodu mejili na prej imenovani župniji, zlasti še, ker je ta dogodek povzročil postopni »odhod« starotrške župnije iz ribniškega v novomeški arhidiakonot. Podoben pojav je mogoče zaslediti tudi na zahodu Kočevske, kjer je ozemlje današnje župnije Draga prvotno spadalo pod Osilnico oziroma ozemlje Grčaric pod Ribnico, Stara Cerkev pa je bila enklava ribniške župnije sredi kočevske vse do leta 1788. Vsekakor je ustanovitev oziroma osamosvojitve črmošnjiške in mozelske župnije mogoče postaviti v navedeni kontekst.

Matjaž Ambrožič

Borut Batagelj: Izum smučarske tradicije: Kulturna zgodovina smučanja na Slovenskem do leta 1941. Ljubljana : Zveza zgodovinskih društev Slovenije (Zbirka zgodovinskega časopisa, 38), 2009, 512 strani.

Smučanje je neke vrste stereotip »pravega« Slovenca, tako kot je »pravi« Slovenec le tisti, ki je že bil na vrhu Triglava. To je bilo predvsem pomembno za nacionalno emancipacijo, saj gre za umetno konstruiran stereotip. Veliki temi slovenske smučarske zgodovine sta predvsem bloško smučanje in Planica, na manj znane smučarske podvige in prakse pa širša množica pozablja.

Predzgodovinski obstoj smučanja je dokazan z najdbo smučke iz Kalvträska na severu Švedske, ki je datirana na okrog 3200 pr. n. št., ob jezeru Sindor v Rusiji pa so bili odkriti fragmenti smučic iz mezolitika, datirani med 7. in 6. tisočletjem pr. n. št. Na Slovenskem najdemo dobro dokumentiran obstoj starosvetnega bloškega smučanja šele v 17. stoletju, je pa to dokaz, da je bilo smučanje poznano tudi zunaj subpolarnega severnega pasu oz. Skandinavije.

